

**HORSENS-
HAMMER
ÅRBOG
1995**

Folkebladet

Nedenstående artikel er skrevet af nu afdøde lærer Egon Christensen, Sulsted. Han skrev i 1980'erne fire bøger om Ajstrup sammen med banebetjent Verner Hansen og Mogens Gregersen (der i dag er forstander på "Ungdomsskolen i bakkerne"). Bøgerne havde fællestitlen: Lokalhistorie. Artiklen om Folkebladet er hentet fra en af disse bøger. De tre af bøgerne kan iøvrigt fortsat købes i Nørresundby Bank, Tylstrup-afdeling. Hst.

Hverken de 4 sider eller formatet A4 gav løfte om nogen lang levetid for Folkebladet, hvis første nummer blev udsendt i 1944, og som efter planen skulle udsendes en gang om måneden. Men trods det beskedne ydre har bladet vist sin livskraft ved her - fire årtier senere - hver uge med et sidetal på 16-20 at blive studeret med samme intensitet som datidens illegale blade.

Grundlæggeren var daværende annoncetegner ved Aalborg Amtstidende Lautrup, som også på samme tid startede lignende annonceblade flere andre steder i landsdelen.

Efter at bladet var udkommet 3 gange blev den nuværende redaktør og eneindehaver Henning Mandrup Christensen som 18-årig optaget som kompagnon. Bladet blev trykket i Nørresundby Bogtrykkeri v. bogtrykker Bernhard Pedersen, og det udsendtes i 700 eksemplarer til samtlige husstande i daværende Sulsted-Ajstrup kommune.

Efter et års forløb ønskede bogtrykkeren penge for sit arbejde, men annonceindtægterne rakte ikke langt nok. Kassen var tom. Dermed mistede Lautrup modet, men Henning Mandrup vedkendte sig arv og gæld. Underskuddet første år var 1700 kr.

Henning Mandrup tog fat med ungdommens mod, og den fremgangslinie, der i alle årene har kendetegnet Folkebladet, tog sin begyndelse. Han udsendte nu bladet hver fjortende dag. Dernæst tog han kontakt med nabokommunen Ø.Brønderslev-Hallund, der o. 1950 lovede ham al annoncering på betingelse af, at bladet blev ugeavis og udsendtes til alle husstande også i denne kommune.

Efter at et lignende annonceblad i Horsens-Hammer omtrent samtidig gik ind, fik Mandrup en lignende aftale også med denne kommune. Dermed havde Folkebladet nået den udbredelse, som bladet har haft til denne dag. Den

firesidede avis udsendtes i et oplag på 2100 eksemplarer. Kunderne i dette vældige område fik personlig betjening af den unge redaktør, der hver uge på cykel gennemkørte hele distriktet.

Samtidig begyndte Mandrup at sælge kontorartikler, tryksager m.v. Han købte en lille håndtrykkemaskine, en såkaldt "fluesmækker", hvorpå han kunne trykke medlemskort, baltegn, kuverter o.a. til områdets mange foreninger. Selv om han ikke har lært faget, havde han dog indhøstet så megen viden og erfaring, at han selv kunne udføre dette arbejde.

Ved årsskiftet 1950-51 skulle der forhandles nye priser med bogtrykkeren. Imidlertid kneb det med at nå til enighed om prisen, hvorfor Mandrup henvendte sig til konkurrenten Søtangs bogtrykkeri for at få en aftale med dette firma. Forhandlingerne fik et andet forløb end Mandrup havde tænkt. Han måtte tage rutebilen hjem, da han og bogtrykkeren havde byttet bil- og gadedørsnøgle. Til gengæld kunne Mandrup smykke sig med titlerne redaktør og bogtrykker. Han var nu ejer af et trykkeri. Med i købet fulgte "Nørresundby Avis", som han var udgiver af til 1956.

I 1957 blev Mandrup syg, og et længere ophold på gigtsanatoriet tvang ham til at afhænde trykkeriet til bogtrykker Kaleb Andersen, der betingede sig retten til at trykke Folkebladet for Mandrup i 5 år, og i samme periode måtte denne ikke starte trykkeri i området. Efter 3 års forløb brast denne aftale, og trykningen af avisen blev overladt til Hjallerup bogtrykkeri.

I 1974 gik man fra alm. bogtryk til offsettrykning. Bladet fik magasinformat.

Nu trykkes bladet i distriktbladudgivernes eget trykkeri "Rota Nord A/S" i Nørresundby. Oplaget er 7000 eksemplarer.

Mens trykningen af avisen ved bogtryk tog 16 timer, er tiden med den nye offsetteknik nedbragt til 1 time og 20 min., og så er aviserne pakket og klar til distribution, men forinden har der været flere dages arbejde med at sætte, ombryde og redigere bladet.

Folkebladet er naturligvis underlagt presse- og prislovens bestemmelser og det er tilmeldt "Danske Distriktsblade", hvis love og regler skal følges.

Kommunalreformen skabte svære år for Folkebladet. De gamle kommuner forsvandt, og annoncemængden fra de nye storkommuner er voldsomt dicimeret

eller helt udeblevet. I samme periode er foreningstallet i området dalet, så også herfra mangler indtægterne. Til gengæld er erhvervsdrivende langt bedre annoncører end tidligere, men brugen af hver krone må nøje overvejes for at sikre bladet fortsat udgivelse.

Henning Mandrup har venligst tilstillet os de oplysninger, der ligger til grund for denne artikel, men tankerne om "arvefølgen" vil han ikke afsløre, men han oplyste dog, at avisen allerede er omdannet til et A/S.

Egon Christensen

I ovenstående artikel er nævnt "et lignende annonceblad", der gik ind omkring 1950. Dette blad hed "Horsens-Hammer Avis" og er omtalt i Årbog 1990. Som det fremgår af artiklen, blev Folkebladet i en lang årrække udgivet af Henning Mandrup Christensen. Nu udgives det af en søstersøn: H. Mandrup, der i 15-20 år har været typograf.

Hst.

Karl Nielsen

Parti fra Gl. Søbyvej.
Tegnet af Karl Nielsen

egh.

Huse og gårde i Forse 1850

ved Aaker Engqvist

1. TEGL-MARINUS, husmandssted
 2. VESTRE MØLLEGAARD, NIELS-MØEL JENSEN
 3. VESTRE MØLLE
 4. Møller SØREN JENSENs hus
 5. META HOVALDTs hus (syerske)
 6. LINES HUS (ældre ugift dame)
 7. KRÆN DAHLs hus
 8. BAGER-HANS SØRENSENs hus
 9. LARS-PETERs hus
 10. CHRISTEN SCHØNNINGs husmandssted
 11. AMERIKANEREN, JENSENs hus
 12. HORSENS BRUGSFORENING
 13. HUS i ruin
 14. KARETMAGER KR.SØRENSENs forretn.
 15. SMED-WOLLES SMEDIE
 16. Købm. J.P. ALBRECHTSENs forretn.
 17. VESTRE DAM
 18. BAKKELYGAARD, N.C.NIELSENs gård
 19. SNEDKER-NIELS. N.CHR.NIELSENs snedker
 20. BETTE-ANTON ALBRECHTSENs husmandsst.
 21. GITTE, BIRGITTE JENSENs hus
 22. SLAGTER-KRISTIAN JENSENs forretn.
 23. MALER CLAUS CLAUSENs forretn.
 24. træhdl. KRISTEN KOUSHOLTs forr.
 25. SKOMAGER JENSENs forretning
 26. "Stalden", tlf.central Chr.NIELSEN
 27. PEDER SKELUNDS hus
 28. KOKKE-PETER PEDERSENs hus
 29. MISSIONSHUSET "EMMAUS"
 30. KRÆN PETERs hus
 31. MALKEKØNENs hus (tilh.præstegården)
 32. JENS JØRGENSENs gård
 33. STORE-KRISTIAN JENSENs hus
 34. LARS BAKs hus
 35. JENS KRISTIAN HOVALDTs hus
 36. BUNK-PETER CHRISTIANSENs hus
 37. BETTE-PETER NIELSENs hus
 38. SNEDKER-JENS PETER.
CHR. HOVALDTs gård
 39. KØBMAND LARSENs forretn.
 40. "PARADIS"SPILLEMANDs hus
 41. THOMAS HOVALDTs husm.sted
 42. SARA JENSENs hus
 43. JENS THOMSENs høkerbutik
 44. MARIE SVENDSEN (gårn) hus
 45. Skrædder CHRISTIANSENs forr.
 46. MURERMADS PETER MADSENs hus
 47. Snedker LAURITS F.JENSENs hus
 48. GAARDEN, NIELS SVENDSEN
(NIELS GAARN)
 49. ØSTRE MØLLE, FREDERIK PEDERSEN
 50. FRU LANGS STIFTELSE
 51. JENS BLOKs hus
 52. HORSENS KIRKE
 53. STOUGAARD. CHRISTIAN SKINDBJERG
 54. LARS PETER JENSENs hus
 55. JENS DAHLs hus
 56. SARA NIELSENs hus
 57. KRÆN-MALLE CHRISTENSENs husmst.
 58. KOKKE-JOHAN PEDERSENs hus
 59. POUL-RINGERS gård
(ringer og graver)
 60. PETER JØRGENSENs hus
 61. KRÆN OG MARIEs hus
 62. KRÆN CHRISTENSENs hus
 63. GARTNER-JENS NIELSENs gartneri
 64. LARS NEDERGAARDs gård
 65. PRÆSTEGÅRDEN
 66. HORSENS BYSKOLE
 67. ØSTRE DAM
 68. MADAM HALDs hus
 69. NIELS HANSENs husmandssted
 70. BAGER JENS LARSENs bageri
 71. MURERM. CHR. RASMUSSENs hus
 72. LARS HEDEGAARDs gård
 73. FÆLLESMEJERIET. JOHANSEN
 74. SMED CHRISTIANSENs smedie
 75. POST-WOLLE CHRISTENSENs hus
 76. POST-JENS JENSENs hus
 77. Tømrer LARS PETER HAUKROGs hus
 78. PETER NIELSENs hus
 79. LANGHOLT AFHOLDSHJEM,
JENS HANSEN
 80. LANGHOLT STATION
 81. STATIONS PAKHUS
 82. BETTE-KRISTIAN JENSENs hønseri
 83. MURER JENS KONNERUPs hus
 84. Købm. ALBRECHTSEN (Filialen)
 85. GAMLE ANEs hus
 86. P.M.LARSENs gård
 87. BLEJS-JØRGEN JØRGENSENs hus
- (hvor der er (-) i navnene betyder det, at det var deres kaldenavn)

Håndværkere i Horsens omkring 1900

Den følgende beretning er skrevet af Anker Engqvist, der tidligere har skrevet i flere af vore årbøger.

Hst.

Når vi kender, hvor mange beboere der var i HORSENS-HAMMER sogne før Stavnsbåndets ophævelse og indtil århundredskiftet 1900, kan vi bedømme, hvordan udviklingen har været i de godt hundrede år.

Folketællingslisterne:

HORSENS-HAMMER årbogen for 1979 indeholder oplysninger fra folketællingslisterne. Året før Stavnsbåndets ophævelse, altså 1787, var der iflg. folketællingslisterne i Hammer sogn 413 beboere, mens der i Horsens sogn boede 445. 1801, 14 år senere, var der i Hammer sogn 470 beboere, mens der i Horsens sogn stadig var 445.

Hvis vi antager, at der i hver beboelse var 5 mennesker, store og små, så har der i Horsens sogn været 100 beboelser år 1800.

1850 var der i Hammer sogn 753 beboere og i Horsens 664.

20 år senere 1870, var der i Hammer 855 og i Horsens 891.

På det tidspunkt er folketallet ved at vende til fordel for Horsens sogn og i 1901 var tallene for Hammer 941 og for Horsens 1213.

1911, 10 år senere, var der i Hammer 1011 og i Horsens 1215.

Hvis vi igen tænker, at der har været 5 beboere i hver beboelse i gennemsnit, vil det sige, at der i Horsens år 1900 har været 240 beboelser. Mere end en fordobling af huse og gårde.

Man ser da, at der har været et betydeligt byggeri i Horsens i de forløbne 100 år, og det til trods for, at der ikke har været håndværkere der med det, vi kan kalde forretningsvirksomhed.

Håndværkere har der da været, men de havde landbrug ved siden af deres arbejde som håndværkere.

Snedkerstuer:

I enhver større gård havde man en snedkerstue. Et rum i udhuset hvor der kunne stå en simpel høvlebænk eller måske en esse, hvor man kunne varme jern til at smede forskellige brugsredskaber m.m. Hvis manden på gården havde håndlag, så lavede han selv træarbejde til vogne og andet til gårdens drift. Måske kunne han også smede. Hvis ikke måtte der hentes hjælp udefra.

Horsens sogn:

Horsens sogn går fra Limfjorden i syd til Geå i nord. Fra Tranholm i øst til Sabyvejen i vest. Gårde og huse lå meget spredt i området. Mod nord lå LANGHOLT hovedgård i nærheden af Gerå. Længere vest på lå Lyngdrupgårdene: Vestergaard, Møllergaard og Østergaard. Ejerne af gårdene havde navn efter gårdenes navne.

Laurits Vestergård hed ellers Pedersen. Hans bror, Peder Martinus Møllergaard, hed jo også Pedersen til efternavn, men blev alligevel kaldt Møllergård. Ejeren af Østergaard hed dog Hans Albrechtsen.

Længere mod syd lå der en samling huse og gårde der kaldtes Gravsholt. Her lå bl.a. Fattiggården og Gravsholt skole kaldet Horsens Nordre skole.

Mellem Gravsholt og Horsens lå der fem gårde: Hedegård og

I Horsens lå der fra vest først Vestre Møllegaard, så P. M. Larsens gård. Købmandsgården, der ejedes af Martin Davidsen Anders Nielsens gård, der senere blev kaldt "Bakkelygård". Gården og Stugaard lå ved kirken i øst. Præstegården og andre gårde lå ved Smalby. Søndergaard lå syd i byen.

På vejen fra kirken til Langholt lå der nogle huse som hørte til Langholt Hovedgård, idet de var arbejderhuse til gårderne og der var en selvejergård, nemlig Kyvsgaard, der ejedes af Lars Kyvsgaard.

Syd for Horsens lå Horsens enge med sine gårde på Braegenholt og langs Halsvejen, hvor også Horsens søndre skole lå. Her lå Limfjorden lå tre store gårde: Østerladen, Mellemladen og Vesterladen.

Husmandsstederne lå spredt mellem gårdene, som de tildeltes afbrændt af, idet de måtte tage arbejde som daglejere i høst, ved udrydning og i laden om vinteren, hvor de tæskede med plejl. De kunne have en ko eller to. Gik det højt så også en hest, men det var kun i sommer der havde en hest. De jordløse huse kunne have en ged, som de fik tøden til ved at tøjre den ved vejgrøfterne. Måske havde de en gris til jul. De læstede græsset på vejgrøfterne til hø til geden om vinteren. Man var jo selvforsynende.

Møller i Horsens:

I Horsens-Hammer årbogen fra 1981 fortæller Lyda og Jens Jensen Vestre Møllegaard om Horsens mølle, d.v.s. Vester mølle. Møllen var

ikke andre møller i Horsens da de første årstal om møllen er nævnt, nemlig 1806.

At det har været en god forretning at eje en mølle viser sig ved, at der skulle betales lige så meget i skat for møllen som for gården, der ejede møllen. Lydia og Jens fortæller, at 1841 var møllen så forfalden, at ejeren ansøgte den daværende konge, Christian den Ottende, om at måtte flytte og bygge en ny mølle i stedet for den gamle, der var en stubmølle, men at han gerne ville bygge en Hollandsk mølle. Det blev bevilget mod, at den kværn, der var i den gamle mølle, blev anbragt i den nye. Der var i ansøgningen bedt om, at måtte få flere kværne i den nye mølle. Også det blev bevilget mod at der blev modsvaret i skatten på møllen.

1873 købte Christian Jensen møllegården og møllen. Han var tillige bygmester, tømrer. På den måde havde han tre virksomheder at passe. Gårdejer, møller og tømrermester. Han har sikkert haft en snedkerstue på gården. Godt tyve år senere forpagtede han møllen bort. Der har været for meget at se til med tre virksomheder. Derfor droppede han møllen. Først i 1920 blev møllen frastykket gården og solgt til en ung møllersvend, Søren Jensen, han var ugift, men blev senere gift med sin husbestyrerinde Anna. De blev kaldt henholdsvis Møller-Søren og Møller-Anna. Jeg husker dem begge, som de boede i et lille hus på nordsiden af vejen, modsat hvor møllen lå.

Mølleren som håndværker:

Man kan vist godt kalde mølleren for håndværker på sin vis. Han modtog jo korn fra gårdene og måtte tage en tolvtedel af kornet som betaling for at behandle kornet. Det kaldte man at "tolde". Det korn, han på den måde fik samlet, behandlede han så og solgte til dem, der ikke havde korn at komme til mølle med. Han malede rugmel af Rugen og sigtede noget af det, så man kunne bage sigtebrød af melet. Pillede gryn af Byggen og gruttede Havren til kraftfoder til køer og grise på gårdene. Desuden lavede han Malt af Byggen til ølbrygning. Ved juletid var der travlt i møllen. Alle skulle jo bage og brygge til jul.

Håndværkere i Horsens:

1860 kom den første virkelige håndværker til byen. Det var Anton Albrechtsen. Han nedsatte sig som selvstændig håndværker. Han var bror til ejeren af Østergaard i Lyngdrup. Han blev gift i august måned til Gertrud, en datter af en tidligere lærer, der havde et husmandssted midt i byen, hvortil der hørte en smedie, der stod tom. I smedien ind-

rettede Anton sig som snedker og lavede møbler til folk, og skulle der bygges en Rolling (Stuehus) til en gård, påtog han sig også tømre-arbejder ved sådant byggeri. Han fik snart så meget arbejde, at han kunne antage en lærling i 1896. Det var min far, Niels Christian Nielsen. Aftalen var, at når Niels var konfirmeret, skulle han begynde som lærling, men da han var lille af vækst, syntes Anton, at han skulle vokse sig lidt større. Han blev derfor fæstet som belsdreng hos pastor Peder Chr. Jensen, som han havde gået til præst ved om vinteren 1895-96. Så først til november kom han i lære. Han har ikke vokset ret meget i den sommer, for der måtte laves en forhøjning til ham, for at han kunne nå at arbejde ved høvlebænken. Han blev udlært år 1900 og tog fra byen for at arbejde i Sulsted hos snedker Jensen, hvor han lærte endnu mere end hos Anton, idet Jensen lavede ligkister og havde andre svende. Senere kom han til Tylstrup hos snedker Christensen, hvor han arbejdede på akkord sammen med andre svende, også noget nyt.

I sin læretid gik han i aftenskole hos lærer Laurits Hald. Her lærte han at skrive en fin håndskrift, det havde været lidt svært i Grindsted skole, hvor han gik i skole til lærer Jensen. Laurits Hald var en fin lærer. Han var lærer i Horsens byskole til 1902, hvor han døde pludselig, og hans søn lærer Niels Hald af Sognerådet blev opfordret til at tage lærerembedet efter sin far. Han var meget ung, men vi er mange, der har gode minder fra vor skoletid hos lærer Hald. Niels Hald og Inger Hald fik tre drenge: Laurits, Karl Christian og Erik, der gik i sin fars og farfars fodspor og blev lærer som voksen.

Smed og Cykelhandler:

Omtrent samtidig med at Sæbybanen blev åbnet, kom der fra Vrensted et par unge mennesker, der var håndværkere. Den ene var smed, den anden cykelmager. Smeden hed Ole Kristensen, men blev hurtigt kaldt Smed-Wolle. Cykelmageren hed Lars K. Kristensen. Han blev kaldt Cykel-Lars. Smeden købte jord af Martin Davidsen, så han kunne bygge smedie og beboelse, samt have lidt landbrug med et par køer. Smed-Wolle og Cykel-Lars havde fælles værksted, men da der ikke var nogen karetmager, antog Smed-Wolle en karetmagersvend til at lave hjul og andet til vogne, så var der ikke plads til Cykel-Lars. Han lejede sig ind ved Anton i halvdelen af snedkerværkstedet, og da der samtidigt blev bygget en barak til udstilling og værksted ved snedkeriet, kunne Lars fabrikere cykler fra grunden af. Cyklerne blev kaldt "Fremtiden".- Det fortsatte til 1905.

Smedien blev snart for lille til to virksomheder, karetmager og smedie, så Smed-Wolle delte jordlodden op, så der kunne bygges en ny smedie med beboelse ved siden af den første smedie. Nu købte karetmager Chresten Sørensen den første smedie, og nu gik det fremad også for ham. Han kunne nu bedre arbejde med sit håndværk, så nu var der to familier der fik deres levebrød fra de to virksomheder. De fik svende og lærlinge, og da deres børn blev voksne, blev de udlært i håndværket på deres fødested. Smed-Wolle fik to drenge, Peder og Poul. Peder blev maskinarbejder og fik sin videreuddannelse på Buås Fabrikker i Aalborg, mens Poul blev Cykelhandler.

Karetmageren fik fire børn. Thomas, der studerede og blev præst. Den ældste af pigerne flyttede med Thomas til Mors, hvor han fik embede. Den næste dreng blev udlært hos sin far og fik egen virksomhed i Guddum i Himmerland. Den yngste var en pige, der fik bopæl i København.

Karetmager Chresten Sørensen og Smed-Wolle var nogen af støtterne i Indre Mission i Horsens. Smed-Marie var søndagsskolelærer, mens Grethe, karetmagerens kone tog sig af kvindearbejdet i Horsens.

Sæbybanen:

1899 blev Sæbybanen åbnet og det gav nyt liv til Horsens. Stationen fik navn efter Langholt Hovedgård, for ikke at blive forvekslet med købstaden Horsens. Det var folk ikke glade for, så da banen blev åbnet, var der ingen fra Horsens, der mødte op, hvad der ellers var i de andre byer, som banen berørte. Langholt station havde posthus, som stationsforstanderen, Uthermøhl, var postmester for. Uthermøhl havde en lille virksomhed samtidig med stationsforstandertitlen. Han drejede rav. Han lavede de fineste ravhalskæder og andre smykker. Han havde lavet sig en lille slibemaskine af understellet til en trædesymaskine, som han sleb ravet til perler af forskellige størrelser og farve. Hans kone satte dem så sammen efter farve og størrelser. Det var en fin forretning. Som nævnt var han også postmester.

Der udgik tre poste fra Langholt. De fik selvfølgelig postnavne alle sammen. Post-Wolle kørte ud med post med en hest for en gig. Han betjente Hedegårdene, Gravsholt, Lyngdrupgårdene og Langholt.

Post-Jens gik ud over Horsens Enge til Bragenholt og helt ud til Ladegårdene ved fjorden. Post-Laurits gik i byen og helt ud til Sæbyvejen.

Der var vel ikke så megen post at bringe ud, som i dag, men de havde da både aviser og ugeblade at bære. Det var hårdt arbejde om vinteren, og de skulle jo gå hver dag. Kun om søndagen havde de fri.

Liv i byen:

Samtidig med at banen blev åbnet, blev der bygget en Gæstgivergård ved stationspladsen. Gæstgiveren skulle kunne tage gæster ind, der kom med togene. Hans kone, Mariane, og deres to voksne døtre, Kristine og Helga, hjalp til i køkken og restauration. De havde også en søn, som blev ingeniør. I gæstgivergården blev der holdt møder og kurser, samt fester og senere dilettantforestillinger. Folketingsvalget foregik i Fattiggården, for det var jo kommunens ejendom, men senere blev valgene ført til gæstgivergården, efter at kvinder fik valgret i 1915.

Sadelmager:

Jens Hansen var også sadelmager. Han havde en lædersymaskine og lavede seletøj samt reparation af seletøj for bønderne. Tillige syede han madrasser til senge, det gav jo også lidt indtjening.

Mere byggeri:

Ved siden af gæstgivergården købte en tømrer fra Vester Hassing noget jord, hvor han byggede et langt hus med to lejligheder, samt et lille værksted. Han havde så meget jord, at han havde tømmerplads og have. Han hed Lars Peter Haukrogh. De fik mange børn, Stine og Lars Peter. De to ældste drenge blev efter deres konfirmation sat i lære og blev tømrere. De flyttede til Aalborg og arbejdede for kommunen som tømrersvende. Niels Kristian, der var på alder med mig, blev post, da han blev voksen. Marius og Albert blev arbejdsmænd og Martin blev sømand, men druknede som ung mand. Desuden var der tre piger, Katrine, Gudrun og Else.

Om vinteren, når der ikke var meget tømrerarbejde, lavede Haukrogh ligkister, som han oplagrede på loftet i det lange hus. De var malet som egetræ. Så ved dødsfald kunne man også blive betjent i Horsens.

Haukrogh kørte på motorcykel. Hver lørdag kørte han til Nørresundby for at mødes med sine kunder og få tilgodehavende fra kunderne, der som regel var til marked i Nørresundby. Der kom også et par øller inden for vesten, og han har kørt meget øl hjem på den motorcykel.

Engang kom han ind på værkstedet hos min far. Haukrogh spurgte min far, om han ikke kunne lave en "skæv" trappe. jo, det kunne far da nok. Det

kan jeg ikke, sagde Haukrogh. Nå men du kan vel tage mål til trappen, spurgte far. Jo, det kunne han da nok. Nå, men kom så i aften med målene, så snører vi den op på gulvet her, så kan du vel lave den trappe efter opsnøringen. Ja, det mente Haukrogh da nok, men det var opsnøringen det gjaldt. Sådan hjalp de hinanden.

Murermester:

Til trods for, at der var stor byggevirkksomhed i byen, var der kun een murermester, Christian Rasmussen. Han byggede sig et lille hus i nærheden af skolen. Han beskæftigede flere murersvende. Mads Peter Madsen hed en af dem. Jens Konnerup og Kristian Jensen, kaldt Den Bette murer og flere. Mads Peter Jensen hjalp, hvor der var murerarbejde at få. Jens Konnerup byggede flere huse til sig selv. Når han kunne sælge sit hus, gik han til far og fik lavet en tegning til et nyt og større, de fik flere og flere børn. På den måde fyldte han vejen op med fire huse ved siden af hinanden. Desuden fik han arbejde ved kommunen, så han reparerede og kalkede skoler og fattiggården. Hans kone, Mariane, havde rengøringen af skolen i mange år. Deres børn var: Marie, Olga, Sigurd, der flyttede til Aalborg som voksen og blev bankbud, Aage, der var lige gammel med mig blev tømrer, Gerda var den sidste.

Fem mænd hed Kristian Jensen:

For at kende dem fra hinanden fik de tilnavne: Store-Kristian Jensen var vognmand. Han kørte tørv fra mosen og pløjede for dem, der ikke havde hest. Han blev senere ringer og graver ved kirken. Bette-Kristian Jensen havde hønsene syd for banen. Han var tillige en slags dyrlæge. Hvis en ko ikke kunne få sin kalv, sendte man bud til Bette-Kristian, og så blev den sag ordnet. Han kastrerede smågrise og en hund engang imellem. Hus-Kristian havde navn efter sin far, der kaldtes Hus-Anton og var sognefoged nogle år. Den Bette Murer kunne man jo let kende fra de andre. En mand hed Kristian Jensen, ikke andet, for han var tilflytter.

Bødker og skomager:

En tid var der en bødker, der boede på vejen op til kirken. Han blev der ikke længe, for der var for lidt arbejde til en bødker i byen på det tidspunkt. Han flyttede til Nørre Uttrup, og lavede cykler i stand der.

Også en skomager byggede hus og lavede forretning, men det var lige ved siden af træhandleren og da der blev brugt mest træfodtøj, flyttede han

også til en anden by. Han havde to drenge, Aage, der blev malermester i Aalborg, og Albin, der blev købmand i Albæk. Skomageren solgte sit hus til centralbestyrer Chr. Nielsen, der ellers havde boet i "Stalden" og haft telefoncentral der.

Malermester:

En ung maler, Claus Clausen, byggede hus med værksted vest for Cykel-Lars. Clausen og min far havde meget med hinanden at gøre. De spiste f.eks. i Gæstgivergården indtil de blev gift. Men også efter den tid, endskønt min far malede selv de skabe og kommoder han lavede. Engang fandt de i Familiejournalen anvisning på, hvordan man lavede telefon. De lavede så en telefonforbindelse mellem deres huse og den virkede til maler Clausen solgte sin forretning til en anden maler, Vinike. Clausen og min far sad sammen i bestyrelsen for Husflidsforeningen og Afholdsforeningen, og de var sammen om dilettantforestillingerne, der blev holdt på Gæstgivergården. De kom godt ud af det sammen.

Brugsforening:

Brugsforeningen var oprindeligt en indkøbsforretning, der hed Horsens-Hammer Brugsforening og havde til huse i "Bajerhuset" ved Sæbyvejen, for at ligge centralt i området. Det viste sig, at der var for langt for alle, så den blev flyttet til Horsens og fik til huse hos CHRISTIAN SCHØNNING, der boede vest for Gravsholtvejen. Han havde en lille virksomhed med at lave Strygestikker til bønderne, så de kunne skærpe deres leer med dem. Han havde en hest, som han kaldte "Hans". Den trak en hestegang, som igen trak en båndsav, hvormed Schönning skar stikkerne ud af træ, så de senere blev dyppet i smergel og tjære, og når de var tørre kunne sælges til deres brug. Schönning kunne køre til Nørresundby og få varer til Brugsen, men også det blev en dårlig løsning, så man købte jord på den anden side af vejen af Karetmager Sørensen og byggede butik der. Schönning's søn blev valgt til uddeler, og da han var ugift, kunne han bo hos sine forældre. Da Banen kom samtidig kunne Schönning jo lettere hente varerne på stationen. Han var jo stadig kørende.

Også Anton Albrechtsen, der nu blev kaldt BETTE-ANTON havde købt hest, som han kaldte "Grethe". Når han eller Schönning skulle pløje deres jord lånte de hinandens hest for at kunne køre med tospand. Bette-Anton havde købt mere jord, og da han samtidig kørte til Nørresundby med smør og æg for sin bror i Lyngdrup, var hans interesse for snedkeriet ved at kølnes. Han fik aftalt med min far, at far skulle leje værkstedet af

Anton og føre værkstedet videre, men derom senere, for far var rejst fra byen i nogle år, hvor han havde arbejde i Sulsted hos snedker JENSEN. Det var en større virksomhed, hvor de både lavede møbler og ligkister, som de selv malede. Både sorte kister og egetræsmaledede. Far syntes længe, at de sorte kister var de rigtige, særlig når de var støvede. En sort kiste blev malet sort med limfarve. Derefter blev den lakeret med ufarvet lak, og når lakken var halvtør og klæbrig, blev der støvet kulstøv fint over lakken. Så så det ud som om kisten var beklædt med stof. Far fik lært at støve en kiste, og da hans mors farbror og kone døde i 1907 med få måneders mellemrum, lavede han deres kister, som blev støvede. Også i Tylstrup, hos snedker Christensen, arbejdede han et års tid og fik lært at arbejde på akkord. Også noget nyt for ham.

Far som snedkermester:

1904, hvor far blev myndig, 21 år, lejede han så BETTE-ANTONS forretning. Hvordan han kom igang har jeg tit spekuleret på, for han har fortalt, at han kom til Horsens kørende på cykel, med en smule værktøj, som han havde samlet, og 90 øre på lommen, så han har ikke engang haft penge til en pakke søm, og han skulle da også leve, men han har sikkert overtaget noget arbejde, som Anton ikke har gjort færdigt. Han flyttede ind i det kammer, som han som lærling havde beboet, og han fik noget mad af sin mor, når han kom hjem. Også hans kæreste Anna har vel hjulpet ham. Grunden til at han havde lidt penge var, at han om vinteren 1903 havde været syg. Han fik næslinger og var næsten blind i tre måneder, så han havde tæret på kapitalen i den tid. Senere spiste han varm mad sammen med andre unge fra byen, som var ugifte. Det var CYKEL-LARS, Maler Clausen og Karetmager-Jens. Svend hos karetmager Sørensen. Det ved jeg, for han har fortalt, at der en vinter frøs så hårdt, at kartoflerne frøs i bøndernes kuler, så det var umuligt at få kartofler, og gæstgiverkonen måtte skifte maden ved at lave ris, makaroni, vafler, pandekager og æbleskiver i skift. Det var ikke let, men hvad skulle hun gøre? Far var ikke så glad for disse spiser i mange år derefter. Far overtog værkstedet med alt, hvad der var der. Værktøj, høvlebænk og drejebænk og så lidt arbejde. Det var mest møbler, han lavede for folk i begyndelsen.

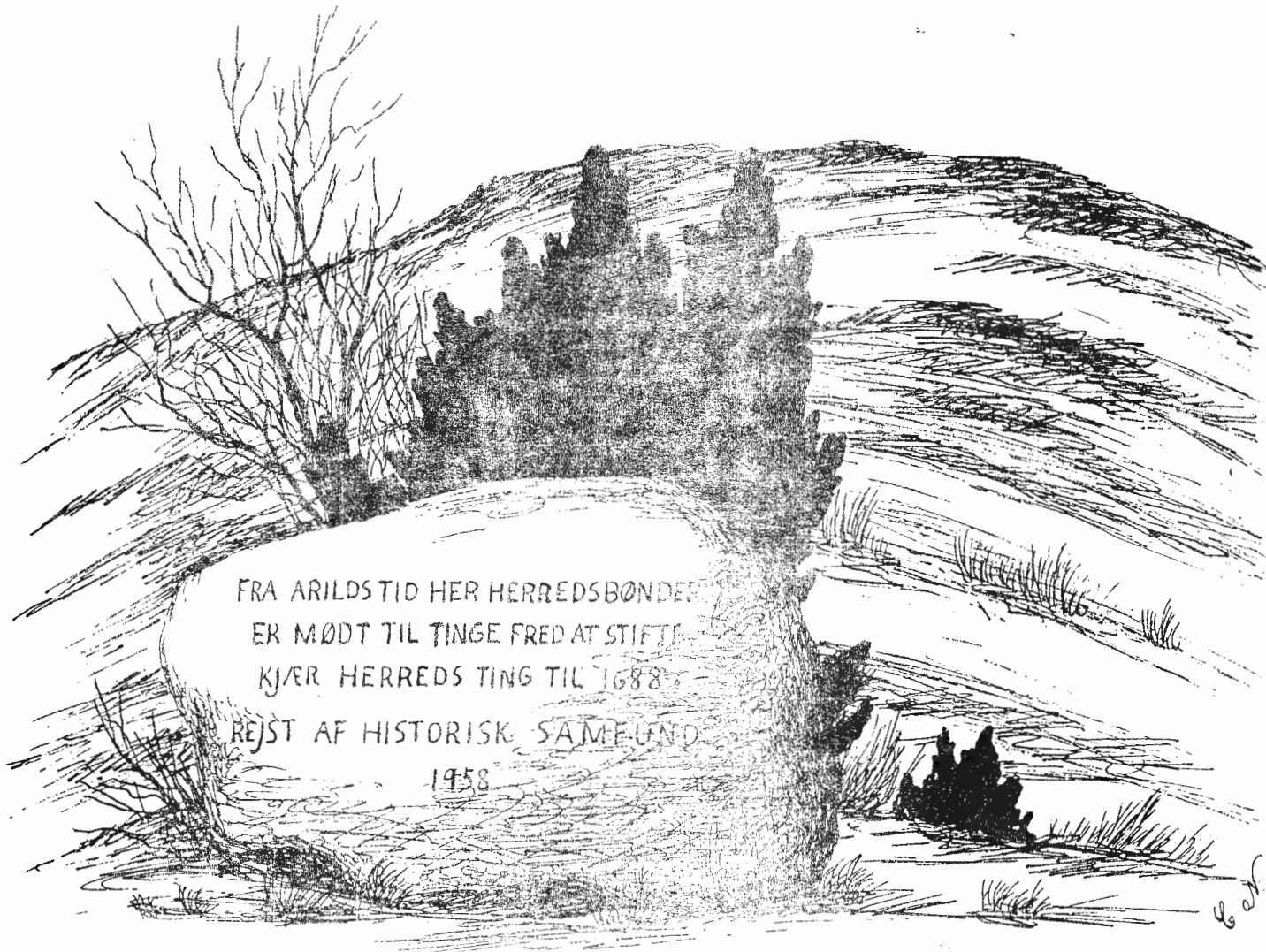
Cykel-Lars flytter:

1905 byggede Cykel-Lars hus og forretning længere nede i byen. Han købte jord så meget, at han kunne have en ko eller to, for at supplere med landbrug, hvis det var nødvendigt. Huset, Cykel-Lars byggede, var af røde sten med forretning og værksted. Far lavede alt træarbejdet ved byggeriet. En stor opgave, men sådan ville Lars det. Cykel-Lars solgte også motorcykler. Hans mærke var Wandrer. Han ville ned til Dresden i Tyskland for at se stedet, hvor de lavede Wandrer. Det blev en barsk tur. Vejene var jo ikke gode, så det var med nød og næppe, at han gennemførte turen. Dækkene var helt slidt op, og han punkterede flere gange. Han blev vel modtaget på fabrikken, og de sørgede for nye dæk og slanger, så turen hjem gik bedre end derved. Han havde også en motorcykel, som de kaldte "DEN BETTE HVIDE". Den var ikke let at starte, så når der var kunder til den, måtte far starte den, for Lars kunne ikke. Far lånte den, når han skulle hjem til Hammer Bakker for at besøge sin mor. Da Cykel-Lars solgte år senere til træhandler Kresten Kousholt og flyttede til Aalborg, hvor han havde købt en butik i Algade, skulle far også lave inventar til den. Far og Lars var venner for livet.

Jens Thomsen:

Barakken, som havde været udstillingslokale, blev købt af Høker Jens Thomsen. Han havde haft forretning i et hus der lå, hvor vejen svinger op til kirken. Barakken blev anbragt lige over for Østre Dam og skolen. Nu blev der lavet Høkerbutik i den. Jens Thomsen flyttede med kone og børn til Smalby, mens butikken voksede. Købmænd blandede selv deres kaffebønner, og Jens Thomsen havde held til at lave en blanding, som folk kunne lide. Man sagde, at Jens Thomsen havde den bedste kaffe i byen. Ellers havde han jo "Kunder" fra skolen. Når børnene gik fra skole kunne de jo lige gå ind og købe et kræmmerhus med bolsjer. Jens Thomsen var en meget fin jæger. Han var lingsskytte, og jeg har set ham skyde en husmår, som en havde fanget i en fælde. Jens satte fælden ned til vandet ved dammen og lukkede den op. Måren svømmede hurtigt ud i dammen, men Jens lagde bøssen til kinden og skød dyret i vandet.

(fortsættes i Horsens-Hammer årbog 1996)

FRA ARILDSTID HER HERREDSBØNDER
ER MØDT TIL TINGE FRED AT STIFTE
KJÆR HERREDS TING TIL 1688
REJST AF HISTORISK SAMFUNN
1958

To tegninger af Karl Nielsen
Øverst Kikkenborg Høj, det gamle Tingsted i den sydøstlige
del af Hammer Bakker. Stenen er rejst af Historisk Samfund.
Nederst fru Viges hus, der nu er nedrevet. Det lå bag
Stormosen

Hst.

Omkring kommunesammenlægningen

Jens A. Jensen har i mange år været et kendt ansigt i Langholt. Han har tidligere skrevet i Horsens-Hammer Årbog, nemlig i 1994 hvor han skrev om Arbejderbevægelsen i Horsens-Hammer. I 1992 bragte årbogen en samtale med J.A.J.

Hst.

Da det er 25-året for kommunesammenlægningen har jeg valgt at kalde denne redegørelse for "Omkring Kommunesammenlægningen".

Rumlerierne omkring dette emne er af tidligere dato her i området. Tankerne fødtes allerede, da man opførte Vendsysselværkets første etape. Dette byggeri er opført dels i Ø. og V. Hassing kommune og dels i Horsens-Hammer, men da kontor og værket er bygget på Mellemladens areal, er Vendsysselværket skattemæssigt en del af Ø.V.Hassing kommune, og de senere etaper er bygget i forhen Horsens-Hammer område og med de deraf vurderingsmæssige følger.

Selskabets formand var borgmester i Nørresundby og da byen som sådan manglede udvidelsesmuligheder, var tanken jo nær: at oprette en elitekommune med Nørresundby som centrum, en indlemmelse af Sundby-Hvorup kommune, en indlemmelse af Vendsysselværket og derefter og fra, en blød linie 10 km. fra centrum og derved inddrage områderne Vodskov og Vestbjerg. Tanken om alt dette var et fantasifoster. Om tanken var fremsat i et lystigt lag, ved jeg ikke, men tanken var dødfødt på forhånd, at tage de gode områder fra to nabokommuner, uden at omtale hvordan de øvrige områder skulle orientere sig, var tegn på fri fantasi.

De virkelige sammenlægningsproblemer tog form i 1967-68, og inddraget var kommunerne Nørresundby, Sundby-Hvorup, Egholm, Vadum, Sulsted-Ajstrup og Horsens-Hammer. Den udfarende kraft var Nørresundby. Interessen var kølig i Horsens-Hammer og Sulsted-Ajstrup, som var indstillet på at bevare selvstændigheden, men vi fulgte møderne op, det evindelige oplæg var, at folk kommer fra jeres områder på vore arbejdspladser, uden på nogen måde at ville diskutere, at deres virksomheder udelukkende var baseret på råprodukter fra og til landområderne.

Nørresundby og Sundby-Hvorup blev sammenlagt og fik omkring et år som en kommune. Der var røster fremme om en nordenfjords kommune, men jeg tror, det var udelukket, fordi Aalborg ønskede Nørresundby indlemmet i Aalborg storkommune. Valgsproget "Fjorden skiller" kunne ikke godkendes, jeg mener snarere at "broerne samler" i dette stykke virkede bedre, og samtidig blev tunnelen indviet.

Storbyproblemer, det var et udtryk, som kunne fange, der hvor de store befolkningsmasser var. At de mindre samfund så mente, der var mange andre billigere måder, der kunne benyttes, så man stort på. Det, der kunne virke lidt tungt, var selvfølgelig følgen af den spirende velstand og velfærd, som skulle omsættes i synlige goder. Det var ret og rimeligt, men de mindre kommuner var begyndt over kommuneskellene at samarbejde om større skoler f.eks. Tiden krævede mere kapacitet til 8., 9. og 10. klasser og lettere adgang til realafdelinger. Hovedparten af børneflokkene gik efterhånden den vej. En vældig udvikling siden tiden omkring 1930, hvor det kun var i enkeltstående tilfælde, at almen befolkningen kunne sende deres børn den vej i undervisningssystemet.

Det skete i flere områder, at der blev bygget store centralskoler omkring et kommuneskel, og disse skoler virker stadig fortrinligt. Horsens-Hammer kommune undersøgte også på et tidspunkt muligheden for at bygge en stor centralskole ved Bajerhuset. Det var et centralt punkt, men det gik man hurtigt fra. Kommunen var lige godt så tæt bebygget og med 3 større bysamfund, at en skoleudvikling i de 3 byer var en bedre beslutning, og samtidig havde man indgået en overenskomst med Hasseris og Sundby-Hvorup kommuner om tilskud til de to herværende gymnasier.

En lignende udvikling viste sig også på den nye sociale linie, hvor plejehjemsbyggeri i moderne form skulle afløse alderdomshjemmene. Det var i realiteten en glidende udvikling, der i et par årtier var fremskredet. Den styrende og ledende part på hjemmene blev i de mindre kommuner afløst af økonomaer, der var sygeplejeuddannede, det i takt med, at der blev oprettet hjemmesygeplejeforeninger i mange kommuner. Hovedparten af alderdomshjemmene er bygget i det 3. årti og afløste de såkaldte fattiggårde. Spørgsmålet var i Horsens-Hammer, som i mange andre kommuner, kan vi bygge videre og omdanne og indrette til plejeafdelinger eller bygge nyt helt fra bunden?

Hyttel-Sørensen var kommet i sognerådet, april 1966. Hans virke var meget for institutioner - en følge af at hans uddannelse var rettet mod de handicappede, og hans forbindelser var det sociale. Hans inspiration til at skabe en ramme med gode boliger til pensionister i forbindelse med plejehjemsfaciliteter, fandt han på Stora Skøndal i Farsta nær Stockholm.

Det næste mål var at skabe grobund for en sådan tanke herhjemme i Vendsyssel mellem sindige nordjyder. Det var klart, at en sådan opgave magtede Horsens-Hammer kommune ikke alene. Der var ikke store brydninger i sognerådet om den påtrængende opgave. Men det var nødvendigt at gøre vore nabokommuner interesserede i at samarbejde om et sådant projekt.

Interessen var også til stede, uden at den var brændende. Det lå i baghovedet, hvad sker der, hvis og når kommunalreformen bliver vedtaget. Men i givet tilfælde var man rede til at tegne sig for andele, der stod i relation til sengepladser på plejehjemmet.

At projektet kom til at hedde Liselund, kommer af, at den mindste ejendom i Plovhusene, et brug på 8-9 tdr. land ved et tidligere tidspunkt var tillagt et areal som tillægsjord frastykket Attrupgård, sådan at ejendommen nu var på 24 tdr. land skrånende op mod Attrupgård. Et helt fortrinligt areal for et projekt, hvis man havde fantasi til at forestille sig en videre udvikling.

Ejendommen var ejet i kompagni af Alfred Sørensen og K.P.Hyttel-Sørensen, eller far og søn. Da de begge var indstillet socialt, var der ikke langt fra tanke til handling, og der var opbakning i de bevilligende myndigheder. Økonomien var ikke vanskelig, når der, som i dette tilfælde, var kommunegaranti bag ved.

Det lå i kortene, efter forhandlinger med nabokommuner, at med et projekt i denne størrelsesorden og ud over kommunegrænsen i praksis var bedst som en selvejende institution. Derefter blev projektet iscenesat. I mellemtiden var kommunallovskommissionens betænkning blevet lov og retningslinierne omkring storproblemer vedtaget. Betænkningen gik de mindre kommuner imod, til trods for at deputationen fra Horsens-Hammer og Sulsted-Ajstrup i indenrigsministeriet fik ministerens ord for, at de 2 kommuner hver for

sig var store og velfungerende nok til at være selvstændige. Men løbet var kørt, og vi mærkede tydeligt, at han lidt nedladende ønskede, at vi gik, og han bemærkede, at det var storbyproblemer, det drejede sig om. Det ville selvfølgelig gå ud over mindre kommuners selvstændighed. Grunden var lagt til embedsvældets ufejlbarlige system, hvor vi alene vide, hvad der er godt for almenheden, uden på noget tidspunkt at få et ansvar for resultatet.

Inden for de afstukne linier til storkommunerne var der omkring et år nedsat et sammenlægningsudvalg. I vores kommune, Aalborg og 13 andre omegnskommuner, bestående af borgmestre og sognerådsformænd til at godkende de forskellige vedtagne investeringer eller planer der forelå i de mindre kommuner. Var der ting, der ikke passede ind i Aalborgs planer, blev de ikke fremmet.

Mottoet, man fremhævede, var ikke helt reelt på flere områder. Skal jeg nævne et helt afgørende på miljøfronten, må det være spørgsmålet om rensningsanlæg. De fleste af omegnskommunerne havde efterkommet loven om disse anlæg fra først i 60'erne. Horsens-Hammer havde oprettet anlæg i Langholt, Grindsted og Uggerhalne, men Aalborg havde søgt og fået dispensation, for som sagt at undersøge om fjorden var i stand til, uden ulempe for dyrelivet i vandet, at optage byens spildevand. Det var nu unødvendigt at undersøge dette forhold. Fjorden var allerede en stor kloak. Alt gik ud, der var ikke engang septiktanke ved ejendommene.

Vi mente i Horsens-Hammer, at når Aalborg kunne tillade sig at søge udsættelse for storbyen og Nørresundby også søgte, kunne vi også søge for Vodskov.

Tilladelsen blev givet. Ved dette trick opnåede Aalborg, at få omegnen med til at betale omkostningerne ved deres rensningsfaciliteter og der skulle gå 20 år, før byens rensningsanlæg i 1990 var fuldt udbygget - Det kan man da vist kalde, at Aalborg viser vej.

Vi må da nok indrømme, at de ting vi i Horsens-Hammer havde arbejdet med, planlagt og vedtaget, ikke på nogen måde blev generet i sammenlægningsudvalget. Vi kan måske fornemme, at proceduren omkring Liselund blev nemme-

re, planerne omkring udnyttelsen af de 24 tdr. land tog form og blev også udvidet, plejehjem med dagcenter og boliger gik glat igennem og de første udvidelser var allerede planlagt. Velviljen lå selvfølgelig også i, at man i Aalborg havde et konstant behov for at udvide plejehjemsfaciliteterne. Det, der var blevet påtrængende i landkommunerne, var ikke mindre i de større byer.

Det planlagte og diskuterede plejehjem de nordenfjordske kommuner imellem fik nu i sammenlægningsudvalget retning mod storkommunen, stadig som en selvejende institution og efter planen, et plejehjem med 50 pladser tilknyttet dagcenter med beskæftigelse, fysioterapi og fodpleje og evt. andre goder.

Videre i planen var et kollektiv-hus med 10 lejligheder efter normen omkring 40 m² og yderligere pensionistboliger i flere størrelser efter behov. Men tingene gik efterhånden så hurtigt, at man glemte, hvad der var med på budgettet. Et kollektiv blev til 3 og boligerne skød op i hurtig rækkefølge.

Planer om udvidelse med et gæste- og aflastningshjem og svømmebad er ikke gennemført. Arealet, der var påtænkt som campingplads for handicappede, er udnyttet til andet formål. Der er nu bygget omkring 80 andelsboliger, kvarteret hedder Ravdalen.

Et areal var afsat til boligselskabet Lejerbo. Arbejdet var igangsat før kommunesammenslutningen. Et byggeri med 36 lejligheder i størrelsesordenen fra 55 til 111 m². Ved blokkene blev der bygget og indrettet vuggestue, børnehave og fritidshjem. De skulle også virke som aflastning for Langholt og Grindsted-Uggerhøne områderne. En praktisk foranstaltning for daværende, idet mange kvinder fra disse områder arbejdede ind mod forsorgscen-tret.

Alt i alt, det der før gav føden til en husmandsfamilie, er blevet en by i almindelig landsbystørrelse.

Medens Hyttel var talsmand og foregangsmand på det sociale, var mit domæne mere lagt an på anlæg, gader og veje. Jeg kom i perioden 1966-70 i bestyrelsen for det nyoprettede og første boligselskab i området - Lejerbo - ,

som er nævnt ovenfor. Men det var kun en midlertidig løsning, idet jeg var valgt af sognerådet, i den gren af Lejrerbo, der hed Horsens-Hammer afdeling. Ved sammenlægningen indgik byggeriet i Aalborg Lejrerbos bestyrelse.

Horsens-Hammer hallen var under overvejelse i mange år, uden at der kom noget resultat. Allerede i 1964 var der nedsat et udvalg mest fra Langholt. I omegnen var der spredt røre om det nye fænomen på lokal basis. Enkelte, som amtskredsens hal på Østre Alle i Aalborg, var bygget omkring 1955 og var retningsgivende for, hvad man forventede af fremtidens idrætsfaciliteter. Det, der manglede, var økonomi, og den kom med den forøgede velstand i 60'erne.

Det var som om, at tanken skulle modnes og gik lidt i glemmebogen i 4 år. I den socialdemokratiske gruppe diskuterede vi, at vort område havde en normal størrelse til at løfte en sådan opgave. Fra lovgivningens side var betingelserne overkommelige. For en selvejende institution var der en 75% refusion af driftsudgifterne fra staten. Det, der var det afgørende for tiden var, det idrætslige sammenhold i området.

Da det nu var Hyttel-Sørensen, der trak læsset omkring Liselund, og hans interesse fortrinsvis var det sociale, blev det min opgave at skubbe halplanerne i gang. Udvalget fra 1964 var stadig à jour, og det var blot at nævne, at jorden var gødet. Vi var villige til at tage slæbet med de bevilligende myndigheder.

Der blev ikke lang tid fra opfordring til handling foreningerne imellem. De største forhindringer kom fra en kant, vi ikke havde regnet med. Et medlem i gruppen var involveret i en kulturforening, der beskæftigede sig med teater og sang og iøvrigt anden underholdning fik den ide, at de burde have fortrinsret til et kulturhus, hvor der også i denne bygning kunne være plads til idrætslivet. Der forekom svære diskussioner i kommunalbestyrelsen. Halplanerne var lagt an på at bygge i centrum af kommunen, altså ved Bajerhuset. Kulturhuset var i oprindelsen et Vodskov værk og havde derfor nemmere ved at få tilslutning i Vodskov - også blandt de kommunalt valgte. Så det havde svære omkostninger at overbevise de bevilligende myndigheder om, at en idrætshal var det mest fornuftige for nuværende.

Løsningen kom fra en uventet side, idet vejdirektoratet nægtede vejadgang til hovedvej 10 ved Bajerhuset. Dermed var placeringen på det nærmeste afgjort. Den fornuftigste placering var nu ved hovedskolen i kommunen, hvor der nu var indrettet overbygning for området med real og 8 -10. afdelinger.

Vi kunne henvise til, at kommunens ungdom på et tidspunkt kom i berøring med Vodskov skole, så hvorfor ikke placere idrætshallen på et areal, der var indkøbt til skolens idrætsplads. Pladsen var ganske vist året før anlagt som boldbane. Det var ikke helt spildt, en del kunne fortsat udnyttes som håndboldbaner. Det blev betydeligt nemmere i Vodskov at få interesse for projektet, hvorimod enkelte fortsat ønskede en mere central beliggenhed. Et ønske der på forhånd var udelukket. Der skulle jo nødvendigvis være en vejadgang. Denne indvending fremkom kun i Grindsted og Langholt.

Tingene omkring planlægning og økonomi faldt på plads 1968-69 og midt på året 1969 blev der afholdt licitation både i enkeltentreprise og som hovedentreprenør. El og forskellige andre dele var holdt uden for. I udvalget var byggekyndige bosat i Vodskov. Skitsen, som man havde arbejdet ud fra, var udarbejdet af arkitekt Peer Stokholm, der på dette tidspunkt var bosiddende på Brorsonsvej i Vodskov. Han blev overdraget arbejdet med detaltegninger. Ingeniørarbejdet blev overdraget Ørum og Nielsen, Aalborg. De havde i en årrække været rådgivende ingeniører for Horsens-Hammer kommune. German Pedersen, der var ansat i dette firma, var også blevet indvalgt i bestyrelsen for hallen, og han fik efterhånden det overordnede tilsyn. Peer Stokholm flyttede midt i anlægsperioden fra byen til Norge, og der blev udfærdiget et dokument om en økonomisk afslutning for hans vedkommende. Tegningsarbejdet var i det væsentlige for hans vedkommende afsluttet, men byggeriet skulle selvfølgelig afsluttes før den endelige afregning. Det undgik han, det ville have været for kringlet med en ansvarlig bosat i Norge. Ørum og Nielsen overtog det tekniske ansvar.

Murermester Niels Ejgod Nielsen overtog det, der var udbudt i entreprise. Der var mange enkelt tilbud, men det viste sig, at det var billigst i hovedtilbudet. Der var yderligere et samlet tilbud fra N.P.Nielsen, Nr. Uttrup. Han har jeg forøvrigt også arbejdet for i Lindholm et kort stykke tid. Han var samtidig husflidsskolekonsulent.

Byggeriet var færdigt omtrent til sæsonen 1970 og indvielse lørdag den 27. marts 1971 med borgerbal og palmehavestemning ved Gustav Winkler og Bent Werther, tryllekunstner Aldinni og Dybvad Quintet - gratis entre med halplatte a.15 kr.

Søndag den 28. marts startede med børnebal fra kl. 16 til 18, ungdomsbal fra kl. 20 til 24, musik Eldorado Kvartetten, afvekslende med forskellig optræden.

Min formandsperiode i denne institution varede 18 år.

I jubilæumsåret er det vel rimeligt at vurdere, hvilke goder den almindelige borger i Horsens-Hammer har fået ved den påtvungne reform. Umiddelbart vil jeg mene, at det er tilfredsstillende, at de to institutioner, jeg har nævnt, blev oprettet som selvejende, og med vedtægter der er en vis garanti for, at der fortsat er solidt lokal islet i bestyrelserne i de to institutioner. I Horsens-Hammer-Hallen er der samtidig et repræsentantskab udpeget af foreningerne og generalforsamlingen, og Hallen er vel nok en af de bedst fungerende og vedligeholdte i storkommunen.

Jeg husker fra de første år efter sammenlægningen, hvordan Hallen var en torn i øjet på fritidsforvaltningen. På møderne forsøgte man at få ændringer af vedtægten sådan, at den kunne overtages og overtøres til kommunal hal.

Områdets foreninger var ikke indstillet på at ændre forholdene og var tilfredse med at styre tingene selv.

Det gik så vidt, at rådmanden på et borgermøde hævdede, at der var forskel på institutionerne Å.B.Hallen og Horsens-Hammer-Hallen. De er bygget næsten samtidig som selvejende, det var ham ikke muligt at forklare, hvori forskellen lå.

Efter de mange år tror jeg stadig, at den eneste forskel der var, bundede i institutionernes bestyrelses sammensætning.

En anden ting, der kom til at veje tungt, var da idrætsfaciliteterne i Grindsted skulle klares, og kommunen eller 4. magistrat mente af sparehensyn, at en gymnastiksal i stor størrelse var tilstrækkelig, kunne vi som

institution bakke op om områdets byrådsmedlemmer og påpege, at for så vidt der ikke blev bygget hal i Grindsted, blev det nødvendigt med en udbygning af Horsens-Hammer-Hallen, resultatet kender vi, det vil sige jo være molboagtigt at bygge hal i Vodskov til foreninger i Grindsted.

Hjælp til selvhjælp er stadig ikke at foragte, det konstaterede Langholtborgerne, og de sagde, vi gør det selv, at vente på at kommunen når ud i yderområdet er håbløst.

Vi finder en formel, der hedder borgerlån, så bygger vi en hal i byen som selvejende institution med Horsens-Hammer-Hallens vedtægter som forbillede. Den var uangribelig i 1970 og er det stadig i 1990. Et borgerlån på 1 mill. kr. og frivillig arbejdskraft i cafeteria og lign. giver en fornuftig driftsomkostning omkring Langholthallen. Skolens brug af lokalerne giver yderlig en forbedret økonomi.

Det er muligt, at jeg er for gammeldags indstillet, men det er visse ting, jeg ikke forstår, når man gennemtvinger en kommunalreform med begrundelsen, kommunerne skal være så store, at de kan løfte de opgaver, der bliver aktuelle, at man så går hen og sælger ud af kommunens plejehjem til pensionistfondene, for så derefter at overtage de samme lokaliteter i lejemål og til sidst forsøge at fortælle borgere at det er en god forretning.

Så er det, jeg spekulerer på, har man nu forvaltet sine talenter godt nok, for omkostningerne må jo blive større, når der kommer et mellemled ind i billedet. Så spørgsmålet må være, er det skatteyderen eller staten der bliver sorte Per, men staten er jo skatteyderne. Denne udvikling er i alle tilfælde ikke kommunalreformens mening.

Sluttelig omkring pensionistbyen Liselund med fransøerne i baghovedet, er det jo fortrinligt, at der i tresserne var noget der hed selvejende og mulighed for at opbygge institutioner og at chancen blev udnyttet.

Og at der stadig er lokale kræfter, der vil gøre livet lettere for dem, der har brug for et plejehjem.

Jens A. Jensen

Horsens-Hammer Årbog 1995 ISSN 0106-5998. 19. årgang
Årbogen udgives af Horsens-Hammer Hjemstavnsforening
Formand: Knud Larsen
Renskrivning: Doris Nilsson
Redaktion: Johs. Høgsted Jensen
Tryk: Høgsted Print

Årbogen fås ved henvendelse til:
Johs. Høgsted Jensen, Møgelbjergvej 58, 9310 Vodskov

